

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ

Хлібозаготівельні кризи 1927–1929 рр.

Криза
1927—
1928 рр.

- Свідоме створення ситуації кризи непу, суть якої полягала у зростанні диспропорції цін на промислові та сільськогосподарські товари (так звані «ножиці цін»).
- Свідоме згортання радянським урядом курсу на економічну рівновагу: встановлення високих цін на продукцію, якої потребували селяни, наслідком чого стало різке скорочення закупок промислових товарів селянами.
- Зниження державою цін на хліб.
- 1927 р. — відмова селян здавати хліб державі через низькі закупівельні ціни.
- Вихід із кризи за допомогою надзвичайних заходів (від штрафів до конфіскації майна)

Криза
1928—
1929 рр.

- Намір Й. Сталіна покінчити з селянами-власниками, які були економічно незалежними від держави й цим робили державу економічно залежною від них.
- Загострення кризи загибеллю частини озимини в Україні.
- Звинувачення Й. Сталіним у кризі «куркулів» (генсек головну причину кризи вбачав у виступах проти радянської влади «класових ворогів», передусім зміцнілого за умов непу селянства).
- Лютий 1929 р. — влада знову вдається до надзвичайних заходів; повторне вилучення адміністративними методами продовольчих ресурсів, що підірвало ринкові стимули до праці.
- Постійне збільшення норми хлібоздачі, за невиконання яких накладалися великі штрафи, а в разі несплати конфісковували сільськогосподарський реманент, худобу, садиби, землю.
- Скориставшись штучно створеною кризою хлібозаготівель, на порядок денний було винесено питання перетворення селян-власників на найману робочу силу в одержавлених колгоспах

Результат

Хлібозаготівельна криза допомогла Й. Сталіну згорнути неп

Директивна економіка

Зміст

- 5 грудня 1929 р. — постанова ЦК ВКП(б) «Про реорганізацію управління промисловістю», згідно з якою головними ланками управління ставали підприємства, а не трести.
- Позбавлення підприємств економічної самостійності.
- Відмова від госпрозрахунку.
- Перехід великої промисловості України в підпорядкування загальносоюзних наркоматів.
- Запровадження директивного планування.
- Створення командної економіки з найвищим ступенем централізації управління

Наслідки

- Формування і закріплення в 1930-ті рр. в СРСР жорсткої командної системи управління з адміністративно-директивними методами керівництва.
- Позбавлення Української СРР економічної самостійності

Перехід до суцільної колективізації

Визначення поняття

- *Колективізація* — система заходів, спрямована на перетворення одноосібних селянських господарств у великі колективні й радянські господарства (колгоспи і радгоспи).

Завдання

- Перекачування коштів із села до міста на потреби індустріалізації.
- Забезпечення населення країни дешевими продуктами харчування та сировиною.
- Перетворення не контрольованих державою індивідуальних селянських господарств на велике виробництво, повністю підконтрольне партійно-державному керівництву.
- Ліквідація дрібнотоварного селянського укладу, який, на думку більшовиків, був джерелом капіталізму на селі, а отже, ліквідація куркульства як класу

Здійснення

- *Грудень 1927 р.* — XV з'їзд ВКП(б) взяв курс на кооперування села, приводом до чого стала хлібозаготівельна криза 1927—1928 рр.
- *Січень 1928 р.* — рішення політбюро ЦК ВКП(б) про примусове вилучення в селян зернових надлишків та необхідність форсованої колективізації.
- *Листопад 1929 р.* — курс на суцільну колективізацію села; пленум ЦК ВКП(б) заслухав доповідь першого секретаря ЦК КП(б)У С. Косіора «Про сільське господарство України й про роботу на селі», у якій зазначалося, що Україна повинна в найкоротший строк впровадити колективізацію й показати приклад іншим республікам (колективізація в Україні мала завершитися восени 1931 р. або навесні 1932 р.).
- *Січень 1930 р.* — постанова «Про темпи колективізації і заходи допомоги держави колгоспному будівництву».
- *Лютий 1930 р.* — лист-директива С. Косіора місцевим партійним організаціям, у якому ставилося завдання колективізувати степ за час весняної посівної кампанії, а всю Україну — до осені 1930 р.

Розкуркулення. Доля приватних сільських господарів та їхніх господарств

Визначення
поняття

Розкуркулення — експропріація селянських господарств у 30-ті роки ХХ ст. в Україні, складова частина примусової колективізації

Мета розкуркулення

Передача колгоспам (державі) найприбутковіших селянських господарств разом із землею та реманентом, вилучення значних запасів сільськогосподарської продукції, ліквідація найзаможнішого прошарку селян, яких радянська влада вважала джерелом капіталізму на селі

Здійснення

30 січня 1930 р. — постанова ЦК ВКП(б) «Про заходи у справі ліквідації куркульських господарств у районах суцільної колективізації», яка передбачала ліквідацію цілого класу заможних господарів, яких називали «куркулями»

Доля розкуркулених

Поділ куркулів на три категорії, кожній з яких передбачалася певна міра покарання:

1) активні вороги радянської влади, учасники анти-радянських виступів (10-річне ув'язнення або розстріл);

2) пасивні вороги радянського ладу, тобто ті, хто намагався в межах радянського законодавства захищати свою власність (конфіскація майна, виселення до північних та східних районів СРСР);

3) лояльні до політики більшовиків, ті, що не чинили опору радянській владі, але не бажали вступати до колгоспів (переселення за територію колгоспів, надання гіршої землі)

Наслідки

Під розкуркування потрапило близько 200 тис. господарств